

TARTU ÜLIKOOL
USUTEADUSKOND
SÜSTEMAATILISE USUTEADUSE ÕPPETOOL

HANNES PARMO

**JUMALATÕESTUSTE KASUTAMINE RICHARD DAWKINSI TEOSES
“LUUL JUMALAST” JA SELLE KRIITIKA**

BAKALAUREUSETÖÖ

JUHENDAJA prof. dr ANNE KULL

Tartu 2014

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. KES ON RICHARD DAWKINS?	5
1.1 Dawkinsi taust.....	5
1.2 “Luul Jumalast” eesmärk	7
1.3 „Uued ateistid“	8
1.4 Millist Jumalat Dawkins kritiseerib?.....	10
1.5 Kas teoloogia on suuteline lahendada jumala küsimuse?.....	11
2. ARGUMENDID JUMALA OLEMASOLU TOETUSEKS	12
2.1 Aquino Thomase „tõestused“	12
2.2 Ontoloogiline argument.....	16
2.3 Isiklike kogemuste argument.....	19
2.4 Pühakirjast tuletatud argumendid	21
2.5 Miks Jumalat peaaegu kindlasti olemas ei ole.....	22
2.5.1 Ebatõenäosus	23
2.5.1.1 Dawkinsi käsitus.....	23
2.5.1.2 Keith Ward`i vastus.....	24
2.5.2 Ebatõenäoline disainer.....	25
2.5.2.1 Dawkinsi käsitus.....	25
2.5.2.2 Wardi vastus	26
2.5.3 Kokkuvõte	28
3. DAWKINSI ARGUMENTATSIOON.....	29
3.1 Dawkinsi pädevus.....	29
3.2 Lugeja mõjutamine.....	29
3.3 Kuidas Dawkins oleks pidanud argumenteerima	30
KOKKUVÕTE.....	33
KASUTATUD KIRJANDUS	34
USAGE OF PROOFS OF GOD IN RICHARD DAWKINS`S BOOK “THE GOD DELUSION” AND ITS CRITIQUE	35
Summary	35

SISSEJUHATUS

Teema valik. Ajendiks oli autori varasem kokkupuude Richard Dawkinsi raamatuga “Luul Jumalast” ning õppestudiumi käigus tutvustatud kriitika nimetatud raamatus käsitletud teemade kohta.

Richard Dawkinsi raamatut “Luul Jumalast” on saatnud suur müügiedu vaatamata mitmete teoloogide teravale kriitikale. Tahan lähemalt uurida Dawkinsi jumalatõestuste kummutamisi ning tema tõlgendusi teiste autorite tekstide osas.

Töö eesmärk. Töö eesmärgiks on uurida: 1) Kuidas Richard Dawkinsi ateistlik jumalakäsitlus ja retoorika kasutab argumenteerimisel kristlikku õpetust Jumalast. 2) Kas Dawkins arvestab kristlike autorite motiive ja eesmärke.

Mahupiirangu tõttu on uuritud vaid Jumala olemasolu puudutavaid küsimusi, millega tegelevad raamatu ”Luul Jumalast” kolmas peatükk „Argumendid Jumala olemasolu tõestuseks“ ja neljas peatükk „Miks Jumalat peaaegu kindlasti olemas ei ole?“

Kasutatud allikad ja nendega seotud probleemid. Töö alustekstiks on Richard Dawkinsi “Luul Jumalast”, mis on osutunud üheks enimmüüdud teoseks ateistlikus kirjanduses. Laia kõlapinna saavutanud Dawkinsi teosele on pidanud vajalikuks vastata mitmed autorid oma teostega. Üheks selliseks väljaandeks on käesolevas töös palju kasutatud Alister McGrathi ja Joanna Collicutt McGrathi “Luul Dawkinsist”. Teine oluline raamat teema käsitlemisel on Keith Wardi “Miks Jumal peaaegu kindlasti olemas on”, mis keskendub Dawkinsi raamatu teisele, kolmandale ja neljandale peatükile vastamisele.

Probleemiks on allikate rohkus. Tormilist diskussiooni põhjustanud raamatule on lisaks tunnustatud autoritele avaldanud kriitikat ka võrdlemisi tundmatud autorid. Kriitika kvaliteedi hindamine on olnud kohati problemaatiline.

Töö struktuur. Bakalaureuse töö on jaotatud kolmeks osaks. Esimene osa tutvustab Richard Dawkinsit, andes ülevaate tema taustast. Dawkinsi enda kõrval tutvustab autor esimeses osas ka “uusi ateiste”, kellede hulka ta arvatakse. Seejärel on kirjeldatud teose “Luul Jumalast” eesmärki ning Jumalat, keda Dawkins kritiseerib.

Töö teise osa esimeses pooles on välja toodud Dawkinsi kriitika Jumala tõestuste kohta ning refereeritakse Dawkinsi kriitikat jumalatõestustele ja olulisemaid vastuargumente Dawkinsi kriitikale.

Töö kolmas osa annab ülevaate kriitikute seisukohtadest Dawkinsi argumentatsiooni osas.

Meetod. Käesoleva bakalaureusetöö puhul on tegu kvalitatiivse uurimusega. Uurimuse läbiviimiseks on kasutatud tekstianalüüsi meetodit.

1. KES ON RICHARD DAWKINS?

1.1 Dawkinsi taust

Richard Dawkins (sünd. 1942). on Briti evolutsioonibioloog ja teaduskirjanik 1995-2008 oli ta Oxfordi ülikooli Charles Simonyi õppetooli teaduse populariseerimise professor. Varasemalt on ta olnud zoologia õppejõud California ülikoolis ja zoologia õppejõud Oxfordi ülikoolis. Teosele “Luul Jumalast” eelnes kaheksa raamatut, mis suures osas keskendusid evolutsiooni populariseerimisele. Samuti on Dawkins avaldanud üle kolmekümne akadeemilise artikli. 2007. aastal märkis ajakiri *Time* teda saja maailma kõige mõjukama inimese seas, ajakiri *Prospect* asetab ta Umberto Eco ja Noam Chomsky järel mõjukuselt kolmandaks. Oma kuulsuse võlgneb ta peamiselt väga edukale evolutsiooniteooria populariseerimisele (eeskätt geenide rolli evolutsioonis käsitlemisele). Teiseks põhiteemaks on kujunenud religiooni mistahes vormi, aga eriti kristluse eitamine ning selle vastu võitlemine kõigi intellektuaalile kättesaadavate vahenditega. Dawkins esindab maailmavaatelt agressiivset ateistlikku materialismi/naturalismi (naturalismil on olemas ka religioosne, agnostiline ja neutraalne versioon – naturalism ei nõua materialism). Dawkinsi argumentatsioon ja esinemismaneer on paratamatult sundinud paljusid teolooge ja filosoofe temaga dialoogi astuma. Dawkins esitab väljakutse teodiike probleemi lahendustele teismis ja samuti religioossele arusaamale Jumala ja maailma suhtes.

“Luul Jumalast” ilmus 2006. aastal Inglismaal ning seda on tõlgitud rohkem kui kolmekümnesse keelde. Pealiskaudne ja provokatiivne “Luul Jumalast” on osutunud äärmiselt populaarseks, seepärast on mitmed autorid otsustanud Dawkinsile vastata raamatupikkuse vastulausega. Dawkins on väitnud, et teoloogid ei suuda tema argumentidele vastata. Keith Ward soovib 2008. aastal ilmunud raamatuga “Why there almost certainly is a god” näidata, et Dawkinsi argumentatsioon on vigane ning esitab filosoofilis-teoloogilised vastused Dawkinsi argumentidele. Dawkinsi kolleeg, endine ateist ja nüüdne kristlik teoloog Alister McGrath arutleb, kuidas kaks nii

sarnase taustaga inimest on jõudnud Jumala küsimuses nii erinevate vastusteni. McGrath leiab, et Dawkinsi radikaalne ateism ei võimalda objektiivset lähenemist ning seepärast ei suuda Dawkins vähimalgi määral mõelda Jumalaga maailmast. 2007. aastal Inglismaal ilmunud raamatuga “Dawkins Delusion” annab ta hinnangu Dawkinsi kriitikale, tuues välja lugupidamatu retoorika ning lugejat solvavad manipulatsioonid faktidega.

Teoloogide ja filosoofide jaoks on dialoog Dawkinsiga olnud stressirohke, sest Dawkins eitab mitte ainult kõike religiooniga seonduvat, vaid ka ratsionaalsust teoloogilises arutelus. Samuti ei vaevu ta tõsiselt võtma arenguid ja muutusi teoloogilises ja filosoofilises mõtlemises.

Laiemale avalikkusele sai Dawkins tuntuks 1976. aastal, kui ilmus tema esimene raamat “Isekas geen” (eesti keeles ilmunud 2014), mis käsitleb evolutsiooni geenide seisukohast. Teoses on selgitatud ka muude erialade inimestele arusaadavas keeles loodusliku valiku olemust. Teoloog ja molekulaar-biofüüsika doktor Alisiter McGrath kirjutab oma raamatus “Dawkinsi Jumal”: “Ma imetlen Dawkinsi sõnaosavust ja tema võimet selgitada olulisi, kuid tihti keerulisi teaduslikke ideid nii selgelt. See oli populaarteaduslik tekst oma parimas vormis”. (Dawkins God lk 1) Sellele järgnesid “Laiendatud fenotüüp”, 1986. aastal ilmunud “Pime kellassepp” (mis vastandus disaini argumendile), “Jõgi Eedenist”, “Ronides ebatõenäolisuse mäel”, “Üles harutades vikerkaart” ja “Saatana kaplan”.

McGrath kirjutab: “Richard Dawkins`il on õnnestunud saada üheks edukamaks ja oskuslikumaks teaduse populariseerijaks. Koos Ameerika kolleegi Jay Steven Gouldiga on tal õnnestunud teha evolutsioonibioloogia kättesaadavaks ja huvitavaks uuele lugejate põlvkonnale. Mina ja teised tema populaarteaduslike tööde austajad oleme kadestanud tema tööde selgust, ilusaid ja asjakohaseid analooge ning nende meelelahutuslikku stiili”¹

---

¹ Alister E. McGrath, Joanna Collicutt McGrath, The Dawkins Delusion: atheist fundamentalism and the denial of the divine (InterVarsity Press, 2007), lk 7.

Samas toob McGrath välja, et “Isekale geenile” järgnenud teostes Dawkins pigem jutlustab, kui põhjendab. Ta väidab, et hiilgavast teaduse populariseerijast on saanud antireligioosne poleemik. Dawkinsi toon ja fookus on muutunud. Michael Ruse kirjutab 2003. Aastal ilmunud teose “Saatana kaplan” kohta järgmist: “Tähelepanu on koondunud teaduse asemel kõike välja panevaks rünnakuks kristluse vastu”² “Saatana kaplan” oli esimene Dawkinsi raamat, mis käsitles eraldi välja tooduna ka religiooni ja kreatsioonismi.

1.2 “Luul Jumalast” eesmärk

Dawkins on sõnastanud raamatu eesmärgi: “Kui see raamat toimib nii, nagu mul mõttes oli, saavad inimestest, kes olid seda raamatut lugema hakates usklikud, raamatu käest panemise hetkest, ateistid.”³ Seega on raamatu sotsiaalne eesmärk ateistlik misjon, intellektuaalne eesmärk aga Jumala idee naeruvääristamine ja religiooni negatiivse ühiskondliku mõju jõuliselt nähtavaks toomine.

Lisaks religioosete tõekspidamiste naeruvääristamisele (osava retoorika ja lapsikute võrdlustega) ning näitamisele, kui alusetu on usk Jumalasse, pöörab Dawkins suurt tähelepanu religiooni ühiskondlikele mõjudele. “Luul Jumalast” kaheksandas ja üheksandas peatükis leiavad käsitlust usk ja homoseksuaalsus, füüsiline ja vaimne kuritarvitamine, hariduslik skandaal. Dawkins toob välja, kuidas homoseksuaalsust on pikalt peetud religioosetel põhjustel kriminaalseks (Suurbritannias kuni 1954. aastani) ning avaldab imestust, et Ameerikas tolereeritakse siiani homoseksuaalsuse vastu suunatud kristlikku propagandat (nt pastor Fred Phelps'i meeleavaldused). Hariduse küsimuses avaldab ta imestust Londonis asuva Emmanueli kooli suhtes, mille õpetus lähtub kreatsioonistlikelt alustelt ning millel on suur riigipoolne majanduslik toetus.

---

² Michael Ruse. Through a Glass, Darkly. American Scientist 2003 <http://www.americanscientist.org/bookshelf/pub/through-a-glass-darkly> 24.04.2014.

³ Richard Dawkins, *Luul Jumalast* (Valgus, 2011), lk 16.

Kui esimene valdkond on kriitikute poolt negatiivset vastukaja leidnud, siis religiooni mõju ning positsiooni analüüsimisel nähakse Dawkins`i tänuväärset panust. Kui uskumine või mitteuskumine on igäühe enda asi, siis kõige enam ärritab Dawkinsit religiooni pealesurumine ning laste kasvatamine ükskõik millise konfessiooni vaimus (“Luul Jumalast” üheksas peatükk „Lapsepõlv, väärkohtlemine ning põgenemine religioonist“). Ta leiab, et erinevad religioossed grupid naudivad väljateenimata hüvesid ja lugupidamist ning uskmatuse on põhjendamatult tagakiusamise ajendiks (“Luul Jumalast” esimene peatükk „Sügavalt usklik uskmatu“). Sallimatust ateismi vastu rõhutab ta eelkõige Ameerika Ühendriikide kontekstis.

Kui Dawkinsi religiooni ründamine on järsk ning kallutatud, siis positiivset mõju nähakse eelkõige ateismi alternatiivina teadvustamises. “Ja vähemalt seda loodan ma küll, et pärast selle raamatu lugemist ei saa keegi enam öelda:”Ma ei teadnud, et tohin.””⁴

1.3 „Uued ateistid“

“Uue ateismi” (New Atheism) all peetakse silmas 21. sajandi ateistlikku liikumist. Varasem ateism lähtus sotsiaalteadustest, “uus ateism” lähtub eelkõige bioloogiast ja füüsikast. “Uue ateismi” mõttelaad ja argumendid sarnanevad eelkäijate (Marx, Feuerbach) omadega, kuid erineb oluliselt retoorikas ja ulatuses. Sekulaarne ühiskond võimaldab valida uskumise ja mitte uskumise vahel ning inimene võib elu jooksul oma uskumusi muuta, seega on ateismi tutvustamisel suurem mõju kui varasemalt. „Uut ateismi“ iseloomustab agressiivne ja ründav stiil, mis läbi mediakanalite on jõudnud ka massikultuuri. Sellist kandepinda ja väljendusvabadust ei ole mitte-religioosne mõttelaad varem kogenud.

Religiooni ja Jumala vastaste raamatutega on „uue ateismi“ etteotsa tõusnud ajakirjanik Christopher Hitchens, filosoof Daniel Dennett, filosoof Sam Harris ja

---

⁴ Richard Dawkins, *Luul Jumalast* (Valgus, 2011), lk 16.

bioloog Richard Dawkins. “Nad on iseloomult pirtsakad ja provokatiivsed, väljakutsuvad ja tujukad ning informeerimata. /.../ Akadeemiline käsitlus on meelevaldne. Argumentide olulisus debattides, religioossetes uuringutes ja sotsiaalteaduses jääb puudulikuks.”⁵ Nii uute ateistide kirjutistele tervikuna, kui ka Dawkins`i töödele, on omane evangeelne stiil. Eesmärgi nimel “pöörata” võimalikult paljusid inimesi on ohverdatud akadeemilisus ja argumenteeritud eneseväljendus.. Dawkins rõhutab religiooni ja teaduse erinevusi, tegemata väiksemaidki järeleandmisi konsensuse suunas. Ta leiab, et tõenditele ja faktidele tuginev teadus ei saa olla ratsionaalses dialoogis religiooniga, mis tugineb valearusaamadele ning tõendamatuetele sündmustele. Just n-ö “pimesi uskumist” peab Dawkins kõige olulisemaks religiooni miinuseks, mistõttu ei ole teadlastel mõistlik kristlastega (Dawkinsi rõhuasetus on kristlastel) diskussiooni astuda. Religioossete uskumustega inimesed ei vaja tõendeid ning teadusliku argumenteerimisega ei ole võimalik nende usku kõigutada. 2000. aastal ilmunud raamatus “*When Science Meets Religion*” tõi Ian Barbour välja religiooni ja teaduse vastastikmõju nelikjaotuse. Esimeseks mudeliks on konflikt- kui teadus või religioon on õige lähenemine, siis teine on tingimata vale. Iseseisvuse mudeli kohaselt on nii teadus kui religioon õiged, kui nad lahus hoida. Dialoogi mudel näeb ette teaduse ja religiooni vahelist suhtlust. See aga eeldab vastastikust lugupidamist ning akadeemilist tausta ja lähenemist. Dawkinsil puudub nii lugupidamine religiooni suhtes kui ka akadeemiline lähenemine. Integratsiooni mudeli puhul tuleb religioon ja teadus ühildada ning leida/luua ühisosa. Ka selleks ei ole Dawkins suuteline, sest tal puudub igasugune soov religioossele lähenemisele vastu tulla.

Kriitikute hinnangul ei erine Dawkinsi sirgjooneline misjonitegevus erinevate religioonide keskaegsest retoorikast, millele ta vastanduda püüab. Eesmärgiks ei ole ateistlike vaadete tutvustamine, vaid lugeja või kuulaja ateistiks pööramine.

---

⁵ Amarnath Amarasingam, *Religion and the New Atheism: A Critical Appraisal* (Brill Academic Publishers, 2010), lk 1-2.

1.4 Millist Jumalat Dawkins kritiseerib?

"Ma ründan jumalat - kõiki jumalaid -, üleüldse kõike üleloomulikku, ükskõik kus ja millal iganes nad ka välja mõeldud on või välja mõeldakse."⁶

Dawkins defineerib Jumala hüpoteesi : "On olemas mingi üliinimlik, üleloomulik mõistus, kes tahtlikult kujundas ja lõi maailmakõiksuse ning kõik selles sisalduva, kaasa arvatud meie".⁷ Ta mõistab hukka kõik uskumisvormid üleloomulikku, kuid keskendub eelkõige aabrahamlikele religioonidele, sest need mõjutavad enim tänapäeva inimest. Dawkins käsitleb judaismi, islamit ning kristlust ühtsena, keskendudes kristlusele, sest omab viimasega tugevamat kokkupuudet. „Et jumala hüpotees lihtsa definitsiooni alla mahuks ka aabrahamlik Jumal, tuleb seda oluliselt laiendada. Ta ei ole mitte ainult universumi looja, vaid isikuline Jumal, kes elab universumi sees või ehk ka sellest väljaspool“.⁸ Ta omistab sellele ainujumalale hulgaliselt ebameeldivaid omadusi: kättemaksuhimu, verejanulisus, homofoobsus, armukadedus.

Dawkins on öelnud, et ta ei saa välistada jumala olemasolu, kuid peab seda väga ebatõenäoliseks ning elab oma elu, lähtudes eeldusest, et teda olemas ei ole. „Suutmatust kinnitada jumala mitteolemasolu aktsepteeritakse ja peetakse tähtsusetuks; nii võib seda võtta ainult selles plaanis, et me ei suuda kunagi absoluutse kindlusega millegi mitteolemasolu tõestada. Tegelikult ei ole oluline mitte see, kas jumala olemasolu on ümberlukkamatu, vaid see, kas tema eksistents on *tõenäoline*.“⁹ Ta leiab, et Jumala olemasolu ei ole võimalik teaduslikult kinnitada ega ümber lükata, kuid võimalik on näidata Jumala olemasolu suurt ebatõenäosust. Teadusele tuginedes saab ümber lükata kristlikke argumente ning vastata religioossele käsitlusele.

---

⁶ Richard Dawkins, *Luul Jumalast* (Valgus, 2011), lk 46.

⁷ *Ibid.*, lk 41.

⁸ *Ibid.*, lk 47-48.

⁹ *Ibid.*, lk 64.

1.5 Kas teoloogia on suuteline lahendada jumala küsimuse?

Eelnevalt mainitud Ian Barbouri nelikjaotus pakkus välja religiooni ja teaduse suhestumise mudelid. Dawkins esindab vaadet, mis väljendab religiooni suutmatust üheski küsimuses tõsiseltvõetavalt kaasa rääkida (sest religioon ei tugine faktidele). Ameerika paleontoloog ja evolutsiooni-bioloog Stephen Jay Gould on teisel arvamusel. Ta on öelnud, et teadus ei ole võimeline jumala kui looduse valitseja küsimust lahendada ning teadlastena ei saa me selles suhtes seisukohta võtta (ei suuda kinnitada ega ka ümber lükata).

Raamatus “Rocks of ages” toob Gould välja kattumatud magisteeriumid (non-overlapping magisteria) ehk NOMA. Ta väidab, et empiiriline maailmakäsitlus kuulub teaduste võrgustikku ehk magisteeriumi. Empiiriline maailmakäsitlus uurib, millest universum on loodud (fakt) ja miks just sellisel viisil toimib (teooria). Religiooni magisteerium katab elu mõtte ja moraalsete väärtuste küsimused ning ta ei kattu teise magisteeriumiga. Gould märgib, et need kaks magisteeriumit ei kattu ning nad ei hõlma kõiki uurimisteemasid. Seega jääb religioon teadusliku (faktidel põhineva) uurimise haardeulatusest välja. Gould on arvamusel, et Jumal jääb teaduse haardeulatusest välja ning teadlased ei tohiks selles küsimuses seisukohta võtta.

Dawkins leiab, et küsimused, mis jäävad teaduse haardeulatusest välja, käivad üle jõua ka teoloogiale. Ta ütleb: “Ma tunnen kiusatust minna veelgi kaugemale ning kahelda, kas teoloogidel siin üldse saab haaret olla”¹⁰ Dawkins tunnistab vaid teaduslikel meetoditel põhinevat uurimist ning eitab kõike metafüüsilist. Usule tuginevat religiooni ning seda uurivat teoloogiat ei pea Dawkins tõsiseltvõetavaks.

Kokkuvõtlikult arvab Dawkins, et teoloogial ei ole mingit eelist teaduse ees, saamaks vastuseid jumala kohta, pigem vastupidi.

2. ARGUMENDID JUMALA OLEMASOLU TOETUSEKS

Jumala olemasolu küsimusega on filosoofia ja religiooni-filosoofia tegelenud tuhandeid aastaid. Inimkonna suurimad mõtlejad on üritanud sellesse küsimusse selgust tuua ning leida loogilist selgitust Jumala olemasolule. Jumalatõestusteks peetaksegi argumente, mis on mõeldud tõestamaks Jumala olemasolu. Kuna antiik- ja keskajal oli levinud arusaama, et Jumal on olemas, üritati luua jumalatõestusi just tema olemasolu kinnitamiseks. Lääne tsivilisatsioonis algas vastav diskussioon juba Platoniga, kelle kosmoloogilise lähenemise järgi ei saa ette kujutada midagi sellist, mida olemas ei ole. Jumalat me suudame ette kujutada, järelikult on ta siis ka olemas.

Dawkins on suurte mõtlejate hulgast võtnud kritiseerida kahte keskaegset autorit- Aquino Thomast ja Püha Anselmi. Dawkins ei ole põhjendanud, miks ta on jumalatõestuste pika kristliku traditsiooni hulgast valinud uurimise alla võtmiseks just eelnevalt nimetatud autorid.

Selles alateemas on kõrvutatud Dawkinsi poolt analüüsitud “Jumala tõestused” ning kriitikute hinnangud tema lähenemisele. Eelkõige antakse hinnang Dawkinsi poolt valitud argumentide asjakohasusele ja tema võimekusele teoloogilistest arutlustest aru saada. Samuti seatakse kahtluse alla tema rünnaku objektiks olevate argumentide tõsiseltvõetavus. Kas Dawkins arutleb teemadel, mida tunneb endale jõukohased olevat, jättes keerulisemad arutlused lugejale esitamata, ning kas need teemad ikka on talle jõukohased?

Dawkins`i eesmärk on tutvustada kristlikke argumente ning veenda lugejat nende naeruväärsuses.

2.1 Aquino Thomase „tõestused“

Dawkins alustab kolmandat peatükki „Argumendid Jumala olemasolu tõestuseks“ Aquino Thomase „tõestustega“.

---

¹⁰ Richard Dawkins, *Luul Jumalast* (Valgus, 2011), lk 65.

Ta esitab raamatus igast tõestusest lühikokkuvõtte (originaalis leitav Aquino Thomase teoses *Summa Theologica*) ning annab lugejale enda poolse hinnangu.

„1. Liikumatu liigutaja - Midagi ei liigu ilma eelneva liigutajata. See viib meid tagasimineku, kus ainsaks lahenduseks on Jumal.

2. Põhjuseta põhjus – Midagi ei teki iseenesest. Igale tagajärjele eelneb põhjus ning see tõukab meid jälle tagasimineku suunas. See tuleb peatada esimese põhjusega ning seda põhjust nimetame Jumalaks.

3. Kosmoloogiline argument - Ajas tagasi minnes peab kunagi olema olnud aeg, mil ei eksisteerinud ühtegi füüsilist asja. Kuna aga nüüd on sellised füüsilised asjad olemas, pidi olema miski mittefüüsiline, mis need lõi, ning seda miskit nimetame Jumalaks.“¹¹

Esimesed kolm tõestust esinevad Dawkinsi käsitluses koos. Ta ütleb, et need argumendid põhinevad tagasiliikumisel ning kasutavad selle katkestamiseks Jumalat. „Neis väidetakse täiesti endastmõistetavalt, kuid alusetult, nagu oleks Jumal ise tagasiliikumise suhtes immuunne.“¹² Dawkins kirjutab: „Aquino Thomase poolt 13. sajandil esitatud viis „tõestust“ ei tõesta midagi ning on kergesti paljastatavad kui täielikult sisutühjad.“¹³

Dawkins peab Aquino Thomase viit argumenti Jumala olemasolu tõestusteks, kuid kindlasti ei olnud see Thomase taotlus. Dawkins on raamatu „Luul Jumalast“ kolmandas peatükis esitanud lugejale enda sõnadega Thomase viis argumenti, mida Thomase originaalteksti otselugemisel võib pidada teksti kokkuvõtteks. Teksti eesmärki ja lähtekohta arvestades on aga Dawkins olulisel määral moonutanud Thomase poolt kirjutatud. *Summa Theologica*s esitatud argumentide tegelikku eesmärki ja konteksti on asjatundmatul lugejal raske mõista. Kuna teos „Luul Jumalast“ eesmärk on n-ö tavalisele inimesele selgitada religiooni irratsionaalsust,

---

¹¹ Richard Dawkins, *Luul Jumalast* (Valgus, 2011), lk 87.

¹² *Ibid.*

¹³ *Ibid.*

siis võib arvata, et seesama lugeja ei ole kursis Thomase viie argumenti tegeliku eesmärgiga ning ta ei ole võimeline Dawkinsi poolt läbi viidud moonutusi mõistma.

Nii Aquino Thomas, kui ka teised tema kaasaegsed ei üritanud Jumala olemasolu tõestada, sest selles ei olnud kahtlust. Jumala olemasolu on Aquino Thomase „tõestuste“ eelduseks. Keith Wardi kirjutab: „Viiel viisil on lootus töötada ainult juhul, kui me aktsepteerime varjatud eeldust – universum on mõistetav ja ratsionaalne struktuur ning lõpliku, täielikult rahuldava selgituse otsimine on ratsionaalne ja sobiv.“¹⁴ Tegemist ei ole seega üldkehtivate tõestustega, vaid püüdega tuvastada, kas inimintellekt on võimeline ratsionaalse argumentatsiooniga tõestama Jumala olemasolu personaalsel tasandil, eeldusel, et ta on olemas. Jumalatõestused on usu Jumalasse sisemise kooskõla demonstratsioonid. Kui Aquino Thomase viis argumenti kontekstist välja rebida, osutuvad nad tõesti kasutuks.

Dawkins on autorit vääriti mõistnud ning lähtunud oma kriitikas valedele alustele. Dawkins hakkab ümber lükkama väited, mille ta on autorit vääriti mõistes ise loonud.

Dawkinsi väite peale, et need viis argumenti on lihtsalt paljastatavad kui sisutühjad, kirjutab Keith Ward: „See oleks väga muljetavaldav saavutus, kui kõrvale jätta tõsiasi, et ta ei käsitle üldsegi Aquino Thomase viit viisi. Ta esitab hoopis enda viis argumenti, mis omavad ähmast seost Aquino Thomase omadega – kohati on seoseid nii raske leida, et neid ei õnnestugi tuvastada.“¹⁵

„4. Määra ja ulatuse argument – Inimesed võivad olla nii head kui ka halvad, seega ei saa maksimaalne headus peituda meis endis. Seega peab eksisteerima mingi muu maksimum, mis on headuse standardi määrajaks, ning seda maksimumi nimetatakse Jumalaks“¹⁶ Dawkins märgib pilkavalt, et headuse võib asendada mistahes muu väärtusega ning otsida maksimumi.

---

¹⁴ Keith Ward, *Why there Almost Certainly Is a God* (Lion Books, 2008), lk 103.

¹⁵ *Ibid.*, lk 102.

¹⁶ Richard Dawkins, *Luul Jumalast* (Valgus, 2011), lk 88.

„5. Teleoloogiline argument ehk disainiargument – Asjad siin maailmas, eriti elusad, näevad välja, justkui oleks keegi need teadlikult disaininud. Miski, mida me vaatame, ei tundu disainituna, kui see ei ole disainitud. Seega peab olema eksisteerinud disainer ning me kutsume teda Jumalaks.“¹⁷ Dawkins leiab, et disainiargumendi on kindlalt ümber lükanud Darwini evolutsiooniteooria ning looduslik valik. Disainiargumenti on lähemalt käsitletud käesoleva bakalaureuse töö peatükis 2.5.1.

Dawkins ei ole arvestanud viie argumendi lähtekohta, eesmärki ja ajaloolist paiknevust. Ta ei esita neid ka lugejale. Seega võib raamatu „Luul Jumalast“ lugejale, kes ei ole kursis Aquino Thomase viie argumendi kontekstiga, jääda mulje, justkui Dawkins suudaks tõesti nende paikapidamatust tõestada. „Thomase peamine mõte on, et maailm näitab Jumalat kui loojat. See on eeldus, mis tuleneb usust, mille Thomas on väitnud kaasnema sellega, mida me vaatleme maailmas.“¹⁸

„Dawkins arvab ekslikult, et a posteriori usu esitlemised ja vaatlus on a priori tõestused usust – arusaadav eksimus nende poolt, kes on sellel alal uued, kuid tõsine eksimus sellegipoolest.“¹⁹

Eelnevast arutlusest järeldeb, et Dawkins ei ole arvestanud (osanud arvestada) Aquino Thomase arutluse eemärki. Dawkins on Thomast vääriti mõistnud ning teinud ennatlikke üldistusi, mis teevad tema argumentatsiooni sisutühjaks. Kolmanda peatüki alguses kirjutab Dawkins, et teoloogid on jumala olemasolu toetavate argumentide otsimisel kaasanud vääriti mõistetud „terve mõistuse“ levitajaid. Tema poolt käsitletud Aquino Thomase „tõestused“ näitavad, et ta ei ole ka ise käsitletud autori teksti mõistnud.

---

¹⁷ *Ibid.*, lk 89.

¹⁸ Alister E. McGrath, Joanna Collicutt McGrath, *The Dawkins Delusion: atheist fundamentalism and the denial of the divine* (InterVarsity Press, 2007), lk 25.

¹⁹ *Ibid.*, lk 26.

2.2 Ontoloogiline argument

Ontoloogilise argumendi käsitlemisel on välja toodud Dawkinsi retoorika ja vale sihtmärgi valik.

Üks kuulsamaid jumalaõtestusi omistatakse Cantenbury Anselmile, kes 11. sajandil kirjutas need enda teoloogilise töö *Proslogioni* teises ja kolmandas peatükis. Toomas Paul on kirjutanud: „See, mida esitab *Proslogioni* teine ja kolmas peatükk, ei ole diskursiivse mõtlemise saadus, vaid ilmutus. Anselm ei ole ilmselt kunagi kahelnud Jumala eksistentsis. Aga ta oleks tahtnud Jumala evidentsust kuidagi sõnastada /.../“²⁰

Proslogioni teises peatükis on kirjas: „Ja kindlasti see, millest enamat mõelda ei suudeta, ei saa olla üksnes mõistuses. Nimelt, kui ta ka üksnes mõistuses on, võib temast mõelda ka kui tegelikult olevast, mis on enam. Kui see, millest enamat pole võimalik mõelda, on üksnes mõistuses, siis seesama, millest enamat pole võimalik mõelda, on see, millest enamat on võimalik mõelda. Ent seda kindlasti ei saa olla. Niisiis on kahtlemata olemas midagi, millest enamat ei saa mõelda, seda nii mõistuses kui tegelikkuses.“²¹

Dawkins on Anselmi arutlusest teinud lugejale lihtsustatud versiooni: „Me suudame ette kujutada olendit, kellest suursugusemat ei ole võimalik ette kujutada, väitis Anselm. Sellist ülimat olendit suudavad ette kujutada isegi ateistid, hoolimata sellest, et nad tema tegelikku eksistentsi ei tunnista. Kuid olend, keda tegelikus maailmas ei eksisteeri, on juba ainuüksi tänu sellele ebatäiuslik, jätkab Anselm. Seega on meil tegemist vasturääkivusega ning järelikult, hopsti, on Jumal olemas.“²² Dawkins on tõlkinud ontoloogilise argumendi ka „liivakastikeelde“ ning arutlus lõpeb järeldusega – „Naa-nanna-naa-naa! Kõik ateistid on arulagedad!“²³ Ontoloogilise argumendi käsitlemisel hakkab koheselt silma Dawkinsi pilkav ja lapsik retoorika. Ta ei jäta

---

²⁰ Toomas Paul, „Cantenbury Anselmist ja ontoloogilisest jumalatõestusest“, *Akadeemia* 10 (Oktoober 1991), lk 2083.

²¹ Cantenbury Anselm (Tõlkinud Marju Lepajõe), „*Proslogion* ehk kõnelus“, *Akadeemia* 9 (September 1991), lk 1885.

²² Richard Dawkins, *Luul Jumalast* (Valgus, 2011), lk 90.

lugejale otsustusõigust, sisendades igal võimalusel, kui arulage Anselmi argument ikkagi on. „Ainuüksi mõte, nagu võiks selline sõnadega trikitamine viia suurejoonelistele ja olulistele järeldusteni, on minu jaoks esteetiliselt solvav ...“²⁴

Mark F. Sharlow kirjutab oma artiklis: „Dawkinsi käsitus on nii emotsionaalne kui ka jultunud. /.../. Hoolimata ülbest enesekindlusest antud teema käsitlemisel, mõistab Dawkins ontoloogilist argumenti valesti.“²⁵ Anselmi esimene versioon oli algne ning sellega ei olnud ta ka ise rahul. Munk Gaunilo, kes oli Anselmi kaasaegne, avaldas kõige tugevamat kriitikat tema arutluse osas. Ta väitis, et selliselt on võimalik väita kõikide olematute asjade olemasolu. Anselm vastas Gaunilole ning soovitas vastuseid otsida *Proslogeoni* kolmandast peatükist.

Proslogeoni kolmandas peatükis on kirjutatud: „Nimelt võib mõelda midagi, mida pole võimalik mõelda olematuna; see on enam kui see, mida võib mõelda olematuna. Seetõttu, kui seda, millest enam ei saa mõelda, võib mõelda olematuna, (siis) seesama, millest enam ei saa mõelda, ei ole see, millest enam ei saa mõelda; mis ei lähe kokku. Järelikult on tõesti midagi, millest enam pole võimalik mõelda, nõnda, et seda pole võimalik mõelda olematuna.“²⁶

„Teine versioon on keerukam ja seda on raskem rünnata. Selle analüüs eeldab tänapäevase loogika kasutamist“²⁷ Sharlow lisab, et aja jooksul on paljud filosoofid teinud selle vea, et kritiseerivad esimest argumenti, eirates hilisemat. Tänapäeval ei ole sellele vabandust, sest me teame rohkem. „Dawkins kas ei tea või ei vaevu käsitlema teist argumenti. Ta tsiteerib ning naeruväärustab argumenti esimest visandit, justkui esitades efektiivse rünnaku ontoloogilisele argumentile.“²⁸

---

²³ *Ibid.*

²⁴ *Ibid.*, lk 91.

²⁵ Mark Sharlow, *Playing Fast and Loose with Complexity: A Critique of Dawkins' Atheistic Argument from improbability*, *Artikkel autori kodulehelt* (2009), lk 25.

²⁶ Cantenbury Anselm (Tõlkinud Marju Lepajõe), „*Proslogion* ehk kõnelus“, *Akadeemia* 9 (September 1991), lk 1886.

²⁷ Mark Sharlow, *Playing Fast and Loose with Complexity: A Critique of Dawkins' Atheistic Argument from improbability*, *Artikkel autori kodulehelt* (2009), lk 25

²⁸ *Ibid.*

Dawkins ei maini raamatus „Luul Jumalast“ ontoloogilise tõestuse teist versiooni. Siinkohal ei olegi oluline, kas teine versioon on lihtsamini või raskemini ümberlükatav, oluline on see, mida Anselm arvas- tema pidas teist versiooni tugevamaks. Samal arvamusel on ka teoloogid ja filosoofid. Kindlasti on Dawkins kursis ka teise versiooniga, kuid miskipärast ei tutvusta ta seda raamatu „Luul Jumalast“ lugejale. Seega on Dawkins teadlikult valinud nõrgema versiooni ning pahatahtlikult nõrgestanud Anselmi argumentatsiooni. Dawkins on küll tutvustanud lugejale olulist kristlikku arutlust, kuid ta on teinud seda poolikult ning selektiivselt.

Ameerika filosoof Jim Holt kirjutab: „Ta (Dawkins) nimetab ontoloogilist argumenti lapsikuks /.../ Ta ei näi kursis olevat, et sellel argumendil (mis on küll päritolult keskaegne) on kaasaegseid versioone, mida ei ole nii kerge ümber lükata.“²⁹ Näiteks on ontoloogilist tõestust edasi arendanud matemaatik Gurt Gödel ja filosoof Alvin Plantinga, kasutades modaalloogikat. Dawkins ei ole soovinud või suutnud teha raskemat intellektuaalset tööd ning ründab lihtsakoelisi argumente. Kritiseerides ühe enim tõlgendusi ja modifikatsioone omava argumentatsiooni algset (keskaegset) versiooni, ei õnnestu Dawkinsil tõestada kristliku käsitluse irratsionaalsust.

Samas peatükis pakub Dawkins välja, et selline arutlus võib sarnaneda Zenoni paradoksiga (paradoks, mille kohaselt Achilleus kilponnale kunagi järele ei jõua, sest vahemaa läbimiseks tuleb sellest kõigepealt läbida pool ja seejärel veel pool jne). „Kuid neil (kreeklastel) oli piisavalt mõistust, et mitte teha sellist järeldust, nagu ei suudaks Achilleus tõesti kunagi kilpkonna kinni püüda.“³⁰ Selliste võrdlustega üritab Dawkins kujundada lugeja arvamust kristliku teoloogia osas.

Peatüki lõpus esitab Dawkins kuus tõendit Jumala olemasolu kohta, mis ta on leidnud internetileheküljelt. Dawkins on välja valinud kõige humoorikamad ning edastab need lugejale. Ontoloogilise argumendi kriitika lõppemine internetikommentaaridega ei täienda kuidagi Anselmi argumendi arutlust. Kõrvutades

---

²⁹ Jim Holt. Beyond Belief. The New York Times 2006. <http://www.nytimes.com/2006/10/22/books/review/Holt.t.html?scp=1&sq=%22god%20delusion%22&st=cse> 24.04.2014

³⁰ Richard Dawkins, *Luul Jumalast* (Valgus, 2011), lk 91.

ontoloogilist argumenti internetikommentaaridega, suunab ta lugejat pidama ka ontoloogilist argumenti juhuslikuks ja ebaõnnestunud sõnademänguks.

Teemat mitte tundvale inimesele jääb mulje, justkui Dawkinsil on õnnestunud üht põhilist Jumala tõestuse argumenti ümber lükata. Kriitikud ei väida, et Anselmi teine versioon oleks veatu ning kriitikale kättesaamatu, kuid Dawkins ei ole isegi üritanud seda analüüsida. Kas siis teadlikult või teadmatusest on ta valinud lihtsa tee ning teinud asjatundmatu rünnaku ontoloogilise argumendi ümberlökkamiseks.

2.3 Isiklike kogemuste argument

Dawkins kirjutab: “Paljud inimesed usuvad Jumalasse, kuna on täiesti veendunud, et on omaenese silmaga teda endale ilmumas näinud – või kohanud inglit või sinises riietuses neitsit. Või räägib Jumal nendega nende peas. Nende arust, kes on väidetavalt midagi sellist ise läbi elanud, on just selline isikliku kogemuse argument kõigist väidetest kõige veenvam.”³¹

Ameerika teoloog-filosoof Philip Clayton kirjutab: “Nagu ilmneb, on religioosne kogemus fenomen, mis saab alguse ajust. Teadlased on suurendanud oma teadmisi sellest, mis toimub ajus, kui religioossed kogemused ilmnevad ja sellest, mis põhjustab neid kogemusi.”³² Ta jätkab Andrew Newbergi (Ameerika neuroteadlane, kes 1990. aastate algusest alates on uurinud aju ning religioosse ja spirituaalse kogemuse seoseid) katse kirjeldamisega, kus ilmnes, et kogunud religiooni praktiseerijate aju seisund palve või meditatsiooni ajal erineb oluliselt nende aju seisundist, kes seda ei praktiseeri.

Psühhedeelsete droogide mõju on uurinud Johns Hopkinsi Meditsiini Instituudi teadurid, kes viisid vabatahtlikega läbi rea katseid. “Johns Hopkinsi Ülikoolis, 2006. aastal, anti uuringute käigus religiooselt häälestatud vabatahtlikele sünteetilist droogi, mis omadustelt meenutas Ameerika pärismaalaste traditsioonilist

---

³¹ Richard Dawkins, *Luul Jumalast* (Valgus, 2011), lk 97.

³² Philip Clayton, *Religion and science: the basics* (New York: Routledge, 2012), lk 114.

hallutsinogeeni. Enamik vabatahtlikest kogesid intensiivset religioosset kogemust, mida nad hiljem kirjeldasid elu muutvana.”³³

Dawkins kirjeldab aju-uuringute ühte aspekti, näidates lugejale, kui võimekas on aju pettepiltide loomisel ning lünkade täitmisel. Dawkins kirjutab: “Inimaju toimib kui kõrgema taseme simulatsioonitarkvara. Meie silmad ei edasta ajule ümbritsevast tõetruud fotot ega täpset filmi sellest, mis aja kulgedes aset leiab. /.../ Kõike seda räägin ma selleks, et demonstreerida aju simulatsioonitarkvara muljet avaldavat võimekust.”³⁴

Dawkins kirjeldab teiste inimeste kokkupuuteid millegi seletamatuga. Samuti toob ta näiteid enda lapsepõlvest, kus oli oht end ümbritsevat valesti tõlgendada. Ta esitleb lugejale, kuidas meie kuulmis- ja nägemismehhanismid on suutelised looma aju pettepilte. “Niivõrd hästi arenenud tarkvarale on lapsemäng simuleerida vaimu, ingliti või Neitsi Maarjat”³⁵

Kui eelnevate Jumala tõestuse argumente on Dawkins üritanud ümber lükata, siis isikliku kogemuse argumenti puhul ta seda ei tee. Ta piirdub aju potentsiaali kirjeldamisega ning eeldab, et lugeja teeb ise omad järeldused. Väitest, et aju on võimeline tekitama illusioone, ei järeldu, justkui religioossed kogemused oleksid illusioonid. Peatükk tekitab lugejas illusiooni, et on tõestatud usulise kogemuse illusoorisus.

Clayton nimetab Dawkinsit teaduslikuks konservatiiviks, keda võib nimetada ka teaduslikuks fundamentalistiks. “Mõlema grupi jaoks (teaduslikud fundamentalistid ja religioossed fundamentalistid) on religioon suunatud ainult üleloomulikule, rääkides Jumalast, kes ületab maailma ja tegutseb imeväel selles, jättes omavoliliselt kõrvale loodusseadused.”³⁶ Kuigi teadusele tuginevad ateistid arvavad, et selliseid imesid kindlasti ei juhtu ning konservatiivsed usklikud arvavad neid kindlasti esinevat, on piir loomuliku ja religioosse vahel väga ähmane.

---

³³ *Ibid.*, lk 115.

³⁴ Richard Dawkins, *Luul Jumalast* (Valgus, 2011), lk 98-99.

Dawkins märgib peatüki lõpus: “Kui ka sinul on olnud mõni selline kogemus, siis võid ju sellesse uskuda, kuid ära oota, et meie ülejäänud sind usuksime, eriti kui oleme vähegi tuttavad aju ning selle võimsate toimemehhanismidega”³⁷ Dawkins on siinkohal harjumatult leebe ning jätab lugejale võimaluse uskuda enda usulisse kogemusse, ilma et ta end rumalalt peaks tundma. Siiski jõuab ta peatüki lõpus alusetu järelduseni, justkui oleks ta tõestanud Jumalike kogemuste tekkimise aju fabritseerimise tulemusena.

2.4 Pühakirjast tuletatud argumendid

Selle alateema käsitlemisel ei tooda välja Dawkinsi ja kriitikute seisukohti, sest teemaarendus on kaootiline ning puudulik. Dawkins kirjutab: ”Ikka veel leidub inimesi, kes usuvad Jumalasse tänu pühakirjas esitatud tõenditele. /.../ See, et midagi on kirja pandud, on veenev nende jaoks, kes ei ole harjunud esitama küsimusi ...”³⁸

Dawkins esitab lugejale faktivigu, mida evangeeliumid sisaldavad, samuti pühakirjas esitatud dateeringute ajaloolist paikapidamatust. Ta teeb seda pealiskaudselt. Pühakirja ajaloolist autentsust uurivaid raamatuid ja artikleid on avaldatud suurel hulgal. Dawkins on pühakirjast tuletatud argumentide ümberlökkamisele pühendanud neli lehekülge, tuues välja juhuslikke episoodide Jeesuse elust. Autor ei ole teemasse süvenenud ning välja toodud üksikud vastuolud mõjuvad küll veenvalt (ta ei too välja uusi vigu, vaid kasutab kõige levinumaid vastuolusid), kuid jätavad teemaarenduse potentsiaali arvestades tervikuna väga hõreda mulje.

Dawkins pöörab tähelepanu Jeesuse Petlemmas sündimise olulisusele, mida evangeeliumites erinevalt kirjeldatakse. Ta kirjutab, et vähemharitud kristlased suhtuvad piiblisse täie tõsidusega ning võtavad seda kui sõnasõnalist ajalookirjutist.

---

³⁵ Richard Dawkins, *Luul Jumalast* (Valgus, 2011), lk 99.

³⁶ Philip Clayton, *Religion and science: the basics* (New York: Routledge, 2012), lk 116.

³⁷ Richard Dawkins, *Luul Jumalast* (Valgus, 2011), lk 101.

³⁸ Richard Dawkins, *Luul Jumalast* (Valgus, 2011), lk 101-102.

Dawkins toob välja Joosepi Taavetist põlvnemise erinevused evangeeliumite lõikes (Matteuse evangeeliumis kakskümmend kaheksa põlve, Luuka evangeeliumis nelikümmend üks põlve), mis peaksid tegema tähelepaneliku lugeja äärmiselt murelikuks.

Alistair McGrath kirjutab: "Dawkins võtab piiblile tugevalt negatiivse hoiaku, mis tugineb piibli peamiste teemade ja ideede pealiskaudsele pühendumisele ning teksti ebatäpsele mõistmisele."³⁹ Samuti märgib ta, et Dawkinsi solvav teemakäsitus heebrea pühakirjast on äärmiselt selektiivne.

Dawkins on esitanud lugejale kõige ilmsemad vasturääkivused pühakirjas. Ta ei loo üldpilti, mis sellise teema käsitlemisel on hädavajalik. Dawkins kasutab üksikuid ja kõige ilmekamaid näiteid, eesmärgiga veenda lugejat, et pühakiri on väljamõeldis. Kavala retoorikuna kasutab ta kaasaegsele lugejale teadaolevaid võrdlusi ning kõrvutab evangeeliume Dan Browni "Da Vinci koodiga".

2.5 Miks Jumalat peaaegu kindlasti olemas ei ole

„Luul Jumalast“ neljandas peatükis kirjeldab Dawkins, miks Jumalat peaaegu kindlasti olemas ei ole. Keith Ward vastab sellele väitele, tuues välja põhjused, miks Jumal peaaegu kindlasti olemas on. Erinevalt eelmises peatükis esitatud kriitikale, ei leia Ward, et Dawkins'i arutus oleks vale või kuidagi ebapädev. Ward laiendab Dawkins'i arutlust, esitades teistliku käsitluse ning jõuab vastupidise tulemuseni.

Wardi lähtekohaks on see, et Jumalast ei saa rääkida, kui asjast. Teaduslikud meetodid ei saa midagi Jumala kohta öelda ning ka evolutsioon ei nõua materialistlikku maailmavaadet. On selge, et materiaalsed asjad eksisteeriva, kuid ei ole selge, mis „materია“ on. „On midagi, mida me näeme siin maailmas tahkete objektidena. Kaasaegne füüsika näitab, et reaalsuse loomus on väga erinev sellest, mida me näeme – võib öelda, et see on isegi kujuteldamatu. /.../ Materialismil ei ole

---

³⁹ Alister E. McGrath, Joanna Collicutt McGrath, *The Dawkins Delusion: atheist fundamentalism and the denial of the divine* (InterVarsity Press, 2007), lk 89.

eelist, andmaks meile lihtsaid selgitusi reaalsuse kohta.⁴⁰ Selliselt leiab Ward, et materialistlik lähenemine ei ole lihtsaim viis selgitada meid ümbritsevaid protsesse ja nähtusi.

2.5.1 Ebatõenäosus

2.5.1.1 Dawkinsi käsitus

Ebatõenäosuse argumenti võib teisisõnu nimetada ka disainiargumendiks. Selle sisuks on väide, justkui elu tekkimine maal on piisavalt ebatõenäoline, et välistada selle tekkimine ilma kellegi juhtimiseta. Seega peab olema nii elu maal kui ka maailm ise kellegi äranägemise järgi loodud – disainitud.

Tuntuim ebatõenäosuse argument on Fred Hoyle'i Boeing 747. "Hoyle märkis, et elu alguse saamine maal on sama tõenäoline kui see, et üle romaia puhuv keeristorm paneb kogemata kokku Boeing 747 reisilennuki."⁴¹ Kreationistid leiavad, et see on Jumala olemasolu tõestuseks, sest keegi pidi juhtima elu teket. Seega on ümber lükatud Darwini loodusliku valiku teooria, sest elu ei saanud tekkida juhuslikult.

Dawkins on teistpidisel arvamusel. Ta juhib tähelepanu sellele, et looduslikku valikut on valesti mõistetud – tegemist ei ole juhuse teooriaga. "Ebatõenäosuse argument näitab, et keerukad objektid ei saa olla juhuse tõttu tekkinud. Kuid paljud inimesed defineerivad "juhuse tõttu tekkimist" sünonüümina "ilmumisele ilma teadliku kujundamiseta."/.../ Darwinismi sügavam mõistmine õpetab suhtuma ettevaatlikkusega oletusse, nagu oleks disainimine juhuslikkusele ainsaks alternatiiviks ning suunab meid tagasi astmelise ja tasahaaval kasvava keerukuse juurde."⁴² Dawkins väidab, et kompleksed süsteemid saavad tekkida ka lihtsatest algustest ning selleks ei ole vaja kellegipoolset juhtimist.

---

⁴⁰ Keith Ward, *Why there Almost Certainly Is a God* (Lion Books, 2008), lk 15.

⁴¹ Richard Dawkins, *Luul Jumalast* (Valgus, 2011), lk 121.

⁴² *Ibid.*, lk 122.

Dawkins rõhutab, et midagi ei ole tekkinud juhuse teel ning looduslik valik ei tähenda juhuslikkust. Juhuslikkusele on vaja leida alternatiiv, kuid intelligentne disain selleks ei sobi.

“Mis siis muudab loodusliku valiku ebatõenäosuse probleemile nii sobivaks lahenduseks, samas kui disain ja juhus peavad mõlemad juba stardipakul alla andma? Vastus peitub selles, et looduslik valik on kumulatiivne protsess, mis lammutab ebatõenäolisuse probleemi pisikesteks tükikesteks. Iga tükike on piisavalt ebatõenäoline, kuid see ei ole takistuseks. Kui need pisut ebatõenäolised tükikesed kindlas järjekorras üksteise otsa kuhjata, siis on sellise ladestamise lõpptulemus väga, väga ebatõenäoline, nii ebatõenäoline, et juhuse haardeulatusest jääb see kindlasti välja”⁴³

2.5.1.2 Keith Ward'i vastus

Briti filosoof-teoloog Keith Wardi peamiseks uurimisvaldkonnaks on erinevate religioossete traditsioonide vaheline dialoog. Ta on ka kirjutanud teaduse ja religiooni vahelisest suhtest, tuues välja lähenemise teistlikust evolutsioonist. Wardi järgi on teadus ja kristlus põhiolemuselt ühilduvad.

Ta annab oma raamatus “Why there almost certainly is a God” Dawkinsi käsitlusele vastuse. Kui Dawkins kasutab looduslikku valikut ning organismide järkjärgulist arengut Jumala olemasolu ümberlukkamiseks, siis Ward näeb looduslikku valikut Jumala “tööriistana”. Tema arust ühtivad Dawkinsi kirjeldatud evolutsiooni seaduspärasused ka teistide vaadetega. “Ma nõustun Dawkinsiga, et darwinism on hea seletus sellele, miks elavad vormid on sellised, nagu nad on.”⁴⁴

Nagu juba eelnevalt kirjeldatud, rõhutas Dawkins, et looduslik valik ei ole juhuslik. Kogu evolutsioon on süsteem, mis allub kindlatele seaduspärasustele, seega ei ole vajalik Jumalik sekkumine ning sellest järelduvalt ei ole Jumala olemasolu üldse

---

⁴³ Richard Dawkins, *Luul Jumalast* (Valgus, 2011), lk 129.

⁴⁴ Keith Ward, *Why there Almost Certainly Is a God* (Lion Books, 2008), lk 42.

vajalik. Ward aktsepteerib loodusliku valiku teooriat, kuid erinevalt Dawkinsist arvab ta, et see ei ole kristliku mõtlemisega vastuolus. Seadused, millele evolutsioon allub, on Jumala poolt paika pandud. “Jumal ei oleks ülemäärane, kui selgitada, miks loodusseadused on nii elu soodustavad. Selgitus oleks selline, mida mina olen nimetanud isiklikuks selgituseks - seadused on valitud Jumala poolt täpselt selliselt, et tekiks intelligentne elu.”⁴⁵

“Disaini argument seitsmeteistkümnenda sajandi vormis – leides, et orgaaniliste eluvormide olemasolu on liiga ebatõenäoline, olemaks tekkinud spontaanselt juhuse läbi - on Darwini poolt välja tõrjutud.”⁴⁶ Samas märgib Ward, et disainiargument on siiski efektiivne, sest on aja jooksul arenenud. Dawkins vaidleb kreatsioonistidega ning saavutab seejuures isegi mõningast edu, kuid kaasaegset teismi ta selliste väidetega ei kõiguta.

Dawkinsi ja Wardi seisukohad ei ole vastuolus - nad mõlemad usuvad, et loodulikud protsessid alluvad seadustele. Ward omistab need seadused Jumalale, samas kui Dawkins jätab seaduste päritolu lahtiseks.

2.5.2 Ebatõenäoline disainer

2.5.2.1 Dawkinsi käsitus

“Intelligentse disaini idee kannatab samasuguste puuduste all kui juhuslikkuse idee. See lihtsalt ei ole usutav seletus ebatõenäolisuse probleemile. Ja mida suurem on ebatõenäosus, seda ebausutavamaks intelligentne disain muutub.”⁴⁷ Dawkins toob välja, et disaini argument muutub disaineri sissetoomisel veelgi problemaatilisemaks. Peatähelepanu kandub disainilt üle disainerile.

“Disain ei ole juhuse kõrval ainus alternatiiv. Looduslik valik on hoopis parem alternatiiv. Ja tegelikult ei ole disain üldse tõsiselt võetav argument, sest see tõstatab

---

⁴⁵ *Ibid.*, lk 35.

⁴⁶ *Ibid.*, lk 40.

⁴⁷ Richard Dawkins, *Luul Jumalast* (Valgus, 2011), lk 128.

kohe suurema küsimuse: kes disainis disaineri?”⁴⁸ Kui oli keegi, kes disainis midagi nii keerulist, kui seda on näiteks universum, peab ta ise olema veelgi keerulisem. Loomise probleemi lahenduse omistamine disainerile ei lahenda probleemi, vaid tekitab veelgi suurema probleemi, sest looja peab olema loodust keerulisem. Iga keerulisuse astmega suureneb ebatõenäosus. “Ja mida suurem ebatõenäosus, seda ebausutatavamaks intelligentne disain muutub.”⁴⁹

2.5.2.2 Wardi vastus

“Evolutsiooniteooria viib meid põhjalikuma selgituse otsingule. Selgituse, mis tõstaks looduslike seaduste, jõudude ja struktuuride tõenäosust.”⁵⁰ Dawkins ei lähe sellele otsingule, ta ei paku välja versioone, kuidas või kelle poolt need seadused ja jõud on paika pandud. Ward on aga seisukohal, et evolutsiooni algusesse võib muretult Jumala asetada.

Dawkins ei otsi Jumalat, sest Jumal peab olema keerulisem kui süsteem, mille ta on loonud. Selliselt kasvab veelgi tema ebatõenäolisus. Ward toob välja, miks Jumala asetamine kompleksse ja keerulise süsteemi algusesse ei suurenda tema ebatõenäolisust. Kõrgem keerulisuse aste ei tähenda suuremat ebatõenäolisust. Ward kirjutab, et Dawkinsi jaoks on jumal ebatõenäoline: “Jumal on ülimalt ebatõenäoline, nii ebatõenäoline, et miski muu ei saa olla vähem tõenäoline. Seega on Jumal viimne selgitus, sest Jumal vajab veelgi enam selgitust, kui loodusseadused.”⁵¹

Selle selgituse eelduseks on, et kompleksuse suurenemisega kasvab ebatõenäolisus. “Argumendi oluline eeldus on see, et kompleksed olemused on vähem tõenäolised, kui lihtsad olemused. Seega on Jumal kui väga kompleksne olemus vähem tõenäoline kui lihtsate osakeste ja seaduste hulk.”⁵²

---

⁴⁸ *Ibid.*, lk 129.

⁴⁹ *Ibid.*, lk 128.

⁵⁰ Keith Ward, *Why there Almost Certainly Is a God* (Lion Books, 2008), lk 42.

⁵¹ *Ibid.*

⁵² *Ibid.*, lk 43.

Ward kirjeldab oma raamatu peatükis “Kas lihtne on rohkem tõenäoline, kui kompleksne” lihtsa ja keerulise tõenäolisust. Kuna füüsilised tervikud koosnevad osadest, siis tundub kompleksne tervik olevat keerulisem kui osad, millest ta on moodustatud. Tervik on vähem tõenäoline kui tema üksikud osad, sest terviku võivad moodustada osade erinevad kombinatsioonid.

“Ma olen märkinud, ja Dawkins kindlasti nõustub, et võivad esineda seadused, mis juhivad osade moodustumist tervikuks. Sellisel juhul ei ole kompleksne tervik enam vähem tõenäoline kui selle üksikud osad, vaid sama tõenäoline – see võib olla isegi kindlam, kui arvestada osade loomust ja seadusi, milledele kombinatsioonid alluvad.”⁵³

Sellega on Ward veendunud, et on andnud vastuse Dawkinsi väitele, juskui Jumal ei saaks olla disaini lahenduseks, sest on ise veelgi keerulisem, seega ka ebatõenäolisem. “Ma järeldan, et lihtne ei ole rohkem tõenäoline kui kompleksne. See on nii üksnes juhul, kui esineb väga kompleksne asetus osasid ning need osad võivad kokku asetuda mitmel erineval viisil. Kui aga kaasata loodusseadused, siis alternatiivsed võimalused kaovad. Kompleksne ei ole enam ebatõenäolisem.”⁵⁴

Ward kasutab ka Dawkinsi poolt tunnustatud teooriat seadustest, millele evolutsioon allub. Vaadeldes evolutsiooni üksikuid astmeid, siis igaüks neist tundub ebatõenäoline. Kui võtta kõik ebatõenäolised etapid kokku, siis on tulem veelgi ebatõenäolisem. Kuid asetades need arengud raamidesse ehk allutades nad kindlatele seadustele, mis arenguid suunavad, ei ole enam tulem ebatõenäolisem. Disainer ei ole ebatõenäolisem, kui tema poolt disainitu.

---

⁵³ Keith Ward, *Why there Almost Certainly Is a God* (Lion Books, 2008), lk 43

⁵⁴ *Ibid.*, lk 44-45.

2.5.3 Kokkuvõte

Kui teose “Luul Jumalast” kolmandas peatükis on Dawkins esitanud kristlike autorite mõtteid, siis neljandas peatükis ta seda ei tee. Keith Ward annab tema arutluskäigule vastuse eraldi raamatuna, sest Dawkins ei ole kaasaegse teismi teemakäsitlust kasutanud ega isegi mitte maininud. Ward edastab lugejani nii enda kui ka Dawkinsi nägemuse. Jääb mõistetamatuks, miks Dawkins ei ole kaasaegse kristluse seisukohti selgitanud, kui raamatu teistes peatükkides üritab ta seda innukalt teha.

3. DAWKINSI ARGUMENTATSIOON

3.1 Dawkinsi pädevus

“Olevused, kes on piisavalt keerukad olemaks intelligentsed, on evolutsiooniprotsessi tulemus. Ükskõik kui jumalasarjased nad meie kohtumise hetkel ka tunduvad, ei ole nad olnud sellised algusest peale.”⁵⁵ Evolutsioonibioloogi ja teaduskirjanikuna on Dawkins olnud üks edukamaid teaduse populariseerijaid ning hinnatumaid autoreid. Kritiseerides religiooni, siseneb Dawkins dialoogi, milles ta ekspert ei ole. Tema argumentatsiooni on nimetatud nõrgaks ja naiivseks, sest kasutab tihtipeale religiooni ründamiseks klišeesisid, millest ka tänapäeva teistid on lahti öelnud. Samuti nähtub, et tal on eelhoiak ning tema mõtteavaldused on tugevasti sellest mõjutatud. Üks viljakamaid Dawkinsi kriitikuid Alister McGrath on kirjutanud: “Ma olen alati hinnanud vaba mõtlemist ning võimalust mässata kõige ortodokse vastu. Siiski ei ole ma iial arvanud, kuhu mu mõtted mind viia võivad.”⁵⁶ Dawkins teab, kuhu ta tahab välja jõuda ning ei vali vahendeid selleni jõudmisel.

3.2 Lugeja mõjutamine

Dawkins kasutab argumenteerimisel kristlaste endi poolt esitatud väiteid. Ta on osalenud paljudel debattidel ja konverentsidel, kus vastasleer üritab erinevate näidete ja tõenditega tema seisukohti ümber lükata. Üldjuhul ei ole rahva seast hõigatud anonüümsed seisukohad tõsiselt võetavad, kuid see ei takista Dawkinsil neid oma kirjutistes kasutamast. Selliseid üksikuid näiteid kasutab ta osavalt ära, jättes mulje, et sellised ongi kristlaste argumendid. Samuti on ta otsinud internetist erinevaid näiteid, kus inimesed on kommentaari vormis esitanud emotsionaalseid ja halenaljakaid tõestusi Jumala olemasolu tõestamiseks ja kristluse kaitseks. Selliseid sõnavõtte kasutab Dawkins üldmulje loomiseks.

---

⁵⁵ Richard Dawkins, *Luul Jumalast* (Valgus, 2011), lk 82.

⁵⁶ Alister E. McGrath, Joanna Collicutt McGrath, *The Dawkins Delusion: atheist fundamentalism and the denial of the divine* (InterVarsity Press, 2007), lk 9.

“Newton oli usklik. Kes oled sina, et pidada end paremaks Newtonist, Galileost, Keplerist jne, jne, jne? Kui Jumal oli nende jaoks piisavalt hea, siis miks ta sinule ei kõlba?”⁵⁷ Tunnustatud usklikele teadlastele toetuvate argumentide jaoks on Dawkins pühendanud terve peatüki. Ta lisab, et selliseid argumente kuuleb ta tihti kaitsekõnelejate esituses. Siinkohal jätab ta märkimata, kes on need kaitsekõnelejad?

“40. Surmajärgsete kogemuste argument: Isik X suri ateistina. Nüüd saab ta oma veast aru. Järelikult on Jumal olemas.”⁵⁸ Nagu juba Ontoloogilise Jumalatõestuse peatükis märgitud, lõpetab Dawkins arutelu internetileheküljelt leitud tõestustega. Sellisel anonüümsel näpuharjutusena tehtud jumalatõestusel ei ole Anselmi omaga mingit seost, kuid neid ühes peatükis esitatuna loob see mitte tõsiselt võetava üldmulje. Teose “Luul Jumalast” üheks iseloomustavaks jooneks ongi tunnustatud kristlike autorite seisukohtade kõrvutamine anonüümsete kommentaaridega, mida Dawkins kasutab osavalt ära, jätmaks mulje, justkui ka need oleksid kristlike autorite poolt esitatud argumendid.

Dawkins on teoses “Luul Jumalast” kasutanud hulgaliselt halbu argumente, eesmärgiga nõrgestada tuntumaid argumente. Värvikaid ja humoorikaid näiteid tuues viib ta tähelepanu kriitika all olevast arutlusest kõrvale. Pealiskaudse teemakäsitlemise lõpuks on Dawkinsil õnnestunud luua halenaljakas ning jabur üldmulje.

3.3 Kuidas Dawkins oleks pidanud argumenteerima

Ameerika teoloog-filosoof Philip Clayton kirjutab raamatus “Religioon ja teadus: algteadmised”: “Teiste autorite interpreteerimisel peaksid õpetlased kasutama n-ö. “hea-tahtliku interpretatsiooni printsiipi”. See on idee, mille kohaselt tuleb otsida

---

⁵⁷ Richard Dawkins, *Luul Jumalast* (Valgus, 2011), lk 107.

⁵⁸ *Ibid.*, lk 95.

teise autori teksti tugevaimat interpretatsiooni. (Dawkinsi kriitikud järgivad seda reeglit, hoolimata sellest, kas ta ise seda teeb.)”⁵⁹

Samas raamatus esitab ta juhise, kuidas Dawkins oleks pidanud argumenteerima.

- 1) Dawkinsi väidete kohaselt on bioloogia tõestanud, et Jumal ei juhi meid ümbritsevaid protsesse. Kui evolutsiooni-bioloogia selgitus on õige, siis teism peab olema vale. Dawkins jõuab ennatliku järelduseni, mille kohaselt Jumalat ei ole olemas, jättes arutelust välja deismi.
- 2) Teise väite kohaselt on religioon küll võimalik, kuid tõenditele baseerudes alaväärtuslik. Dawkinsi kohaselt on äärmiselt ebatõenäoline, et Jumal on olemas. Ei oma tähtsust kui tugevaid äärmusi ta sõnastuses kasutab, see ei kaota võimalust, et Jumal siiski olemas on. Dawkinsi argumentatsioon jõuab tulemuseni, mille kohaselt Jumalal võib olla roll evolutsioonis, kuid see on ülimalt ebatõenäoline. Kindlasti ei saa ta jõuda väiteni, et Jumalat kindlasti ei ole. “Kui Dawkins esitab sellise argumenti - ja tema kirjutistes on mitmeid viiteid, et ta seda teeb - siis on ta ehk oma järeldustes natukene liialdanud.”⁶⁰
- 3) Kolmandaks märgib Clayton, et ehk on teaduse ja religiooni eristamise põhjused hoopis meetodist ja mõttelaadist tulenevad. Dawkinsi väidete kohaselt baseerub religioon irratsionaalsel usaldusel ja tõestamatul isiklikul kogemusel, samas kui teadus tugineb faktidele. Selle teooria kohaselt ei ole teadus ja religioon ühildamatud. “Selle asemel võib-olla Dawkins mõtleb, et probleem seisneb religioossete uskumuste seotuses kognitiivse stiiliga. Teaduse ja kognitiivse stiili vahel on nii tugev ja olemuslik pinge, et nad ei saa ühes inimeses samaaegselt esineda.”⁶¹ Seega võib kognitiivne lähenemine ohustada teaduslikku mõtlemist. Teadus ja religioossed tõekspidamised (mõned vormid) on ühildatavad, kuid ühisosa puudub lähenemises ja mõttelaadis.

---

⁵⁹ Philip Clayton, *Religion and science: the basics* (New York: Routledge, 2012), lk 30.

⁶⁰ Philip Clayton, *Religion and science: the basics* (New York: Routledge, 2012), lk 31.

⁶¹ *Ibid.*

Isegi, kui Dawkinsi väited vastaksid tõele, ei saaks ta enda argumentatsiooni pinnalt jõuda nii sirgjoonelise ja kaugeleulatuva järelduseni, et jumalat olemas ei ole.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli soov saada selgust, kuidas Richard Dawkins käsitleb kristlikku õpetust Jumalast ning kas Dawkins arvestab kristlike autorite motiive ja eesmärke. Töö alustekstiks on Richard Dawkinsi “Luul Jumalat”.

Töö esimeses osas on lühidalt välja toodud see, mida Dawkins teosega “Luul Jumalast” soovib saavutada. Samuti on tutvustatud tema tausta ning kirjeldatud “uusi ateiste”. Töö esimene osa annab aimu, milline on Dawkinsi lähtekoht ning miks ta on valinud teema käsitlemiseks just sellise retoorika.

Töö teises osas ilmneb, et Dawkinsi argumentatsioon põhineb kristliku õpetuse ründamisel. Ta ei esita endapoolseid argumente, vaid tugineb olemasolevate seisukohtade kritiseerimisele. Teema käsitlemisel esitatud näited ei ole tihtipeale asjakohased ning suunavad lugeja tähelepanu sõlmküsimumustest eemale. Ta loob pilkava retoorika ja ebapädeva argumentatsiooniga (võrdlustega) kristlust naeruvääristava üldpildi. Osava sõnakasutusega suunab ta teemat mitte tundva inimese tegema autorile meelepäraseid järeldusi.

Samuti ilmneb, et Dawkins ei arvesta kristlike autorite motiive ja eesmärke. Ta tõlgendab vanu tekste valesti ning ei mõista konteksti, mis vastavate tekstide käsitlemisel on hädavajalik. Lisaks kristlike autorite väärsti mõistmisele on teemasid, kus ta lugejale kristlike seisukohti ei esita. Käesoleva töö autorile tundub, et Dawkins kasutab kristlikku argumentatsiooni vaid selles ulatuses, kus tal õnnestub seda kasutada kristluse enda õõnestamiseks.

Dawkins suunab osava sõnakasutusega tegema teemat mitte tundva inimese autorile meelepäraseid järeldusi. Ilmselt on “Luul Jumalast” suur müügiedu tingitud asjatundmatute lugejate suutmatusest käsitletava teema suhtes kriitiliselt mõelda ning Dawkinsi argumentatsioonis vigu näha.

KASUTATUD KIRJANDUS

- 1) AMARASINGAM, Amarnath. Religion and the New Atheism: A Critical Appraisal. (Brill Academic Publishers, 2010)
- 2) CANTENBURY ANSELM (Tõlkinud Marju Lepajõe), *Proslogion* ehk kõnelus, Akadeemia 9, 1991, 1876-1914.
- 3) CLAYTON, Philip. Religion and science: the basics. New York: Routledge, 2012.
- 4) DAWKINS, Richard. Luul Jumalast. Tallinn: Valgus, 2011
- 5) HOLT, Jim. Beyond Belief. The New York Times 2006. <http://www.nytimes.com/2006/10/22/books/review/Holt.t.html?scp=1&sq=%22god%20delusion%22&st=cse>
24.04.2014
- 6) MCGRATH, Aliste E; MCGRATH, Joanna Collicutt. The Dawkins Delusion: atheist fundamentalism and the denial of the divine. Madison: Inter Varsity Press, 2007.
- 7) PAUL, Toomas. Cantenbury Anselmist ja ontoloogilisest jumalatõestusest. Akadeemia 10, 1991, 2075-2096.
- 8) RUSE, Michael. Through a Glass, Darkly. American Scientist 2003
<http://www.americanscientist.org/bookshelf/pub/through-a-glass-darkly> 24.04.2014.
- 9) SHARLOW, Mark. Playing Fast and Loose with Complexity: A Critique of Dawkins`Atheistic Argument from improbability. Artikkel autori kodulehelt, 2009.
- 10) WARD, Keith. Why there Almost Certainly Is a God. Oxford: Lion Books, 2003.

USAGE OF PROOFS OF GOD IN RICHARD DAWKINS'S BOOK "THE GOD DELUSION" AND ITS CRITIQUE

Summary

This thesis studies Richard Dawkins's usage of arguments for God's existence in his book "The God Delusion". This work centers on the third and fourth chapters of "The God Delusion" ("Arguments for God's existence" and "Why there almost certainly is no God") This thesis contrasts Dawkins's approach and arguments with the assessments of the critics. Main critics are Alistair McGrath ("The Dawkins's Delusion") and Keith Ward ("Why There Almost Certainly is a God") who have written books to counter "The God Delusion" with lucid and careful theistic arguments.

This study had two aims: 1) to explore how Richard Dawkins uses atheistic rhetoric against the Christian teachings of God in his argumentation 2) Does Dawkins really consider motives and purposes of Christian authors?

First part of this bachelor thesis introduces Dawkins's academic background and shows goals of "The God Delusion". This chapter shows that Dawkins's derisive rhetoric for this subject arises from a condescending stance and the desire to convince the reader to accept his standpoint. His obsession with ridiculing a Christian standpoint sets the tone of his book.

In the second part of this work, the study reveals that Dawkins has not understood medieval Christian authors. He criticizes and mocks Thomas Aquinas's arguments, which Dawkins has created himself, as he has misunderstood the original author. He analyses Anselm's first ontological argument, but doesn't mention the second one (which Anselm himself thought to be as the stronger one). Therefore he ignores the

academic practice of looking at the strongest version of any author`s text. His comparisons are misleading and he reaches conclusions which are not demonstrated in his discourse. Dawkins demonstrates, how evolution shuns God, but he doesn not mention how modern theism approaches this question. His argumentation is highly selective and does not fully disclose all his substantiating information to the reader, which makes comprehending the subject in question impossible.

The third part of this work shows, what kind of misleading measures Dawkins uses in order to prove his statements. He creates ludicrous sensations with the intent of persuading readers to change their attitudes. Finally, it is shown that Dawkins could not have reached (with his argumentation) the conclusion that, God does not exist.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Hannes Parmo (21.10.1988)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose Jumalatõestuste kasutamine Richard Dawkinsi teoses “Luul jumalast” ja selle, mille juhendaja on Anne Kull,

1.1 reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 04.05.2014